

Nagy Ágnes

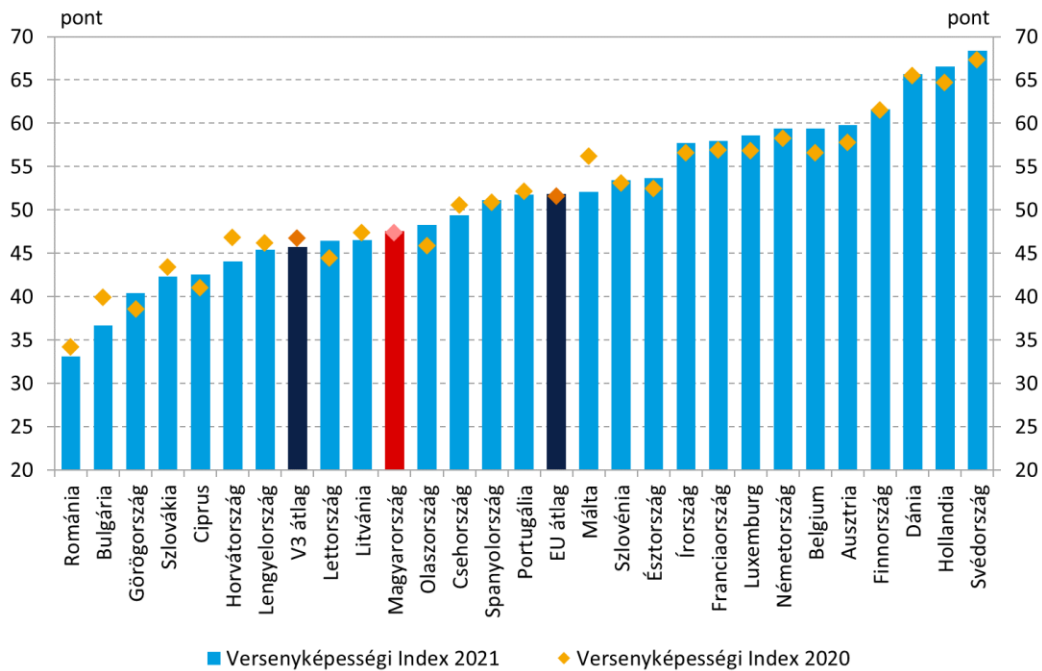
Magyarország versenyképessége stabilan alakult a járványidőszak alatt is

A Magyar Nemzeti Bank harmadik alkalommal publikálja Versenyképességi jelentését, mely átfogó és objektív módon vizsgálja hazánk versenyképességi helyzetét nemzetközi összehasonlításban. A 2021. évi Versenyképességi jelentés 14 terület mintegy 160 versenyképességi mutatóját elemzi, melyek 95 százaléka objektív. A vizsgált indikátorokból képzett kompozit mutató, az MNB Versenyképességi Index alapján Magyarország a 18. helyen végzett az Európai Unió 27 országa között 2021-ben. Hazánk versenyképessége stabilan alakult az előző évhez képest, így továbbra is megelőzzük visegrádi versenytársaink átlagát. Magyarországon az elmúlt egy évtizedben sikeresen kialakultak a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági feltételek, melyek a koronavírus-járvány kitörésekor is stabil alapot jelentettek. Az elért eredmények ellenére több területen továbbra is jelentős előrelépési tartalékok azonosíthatók, melyek felszabadítása elengedhetetlen a sikeres felzárkózáshoz.

Szilárdak a továbblépés alapjai

Az MNB versenyképességi rangsorában Magyarország a 18. helyen végzett az Európai Unió 27 országa között 2021-ben. Az vizsgált indikátorokból képzett kompozit mutató, a Versenyképességi Index alapján versenyképességi helyezésünk az előző évhez képest stabilan alakult (47,6 pont), így továbbra is megelőzzük visegrádi versenytársaink átlagát (45,7 pont), az uniós átlag (51,8 pont) elérése azonban további előrelépést igényel. A 2020-as Versenyképességi Indexben Magyarország a 19. helyet 28 országból foglalta el, azonban a 2021-es jelentésben a hazánknál tavaly kedvezőbb helyezést elérő Egyesült Királyság – uniós tagságának megszűnése miatt – már nem szerepel az indexben. A rangsor élén ismételten a skandináv országok és Hollandia végeztek, míg a lista végén Románia, Bulgária és Görögország helyezkedik el. A Versenyképességi Index első felében a fejlett nyugat- és észak-európai országok helyezkednek el, miközben a mediterrán országok inkább a középmezőnyben végeztek.

1. ábra: Az MNB Versenyképességi Indexének 2020. és 2021. évi összesített eredményei

Forrás: MNB

Magyarországon az elmúlt egy évtizedben sikeresen kialakultak a versenyképességi fordulathoz szükséges makrogazdasági feltételek, így 2020-ban, a koronavírus-járvány kitörésekor a hazai gazdaság szilárd alapokkal rendelkezett. 2010 óta a költségvetési, majd 2013-tól a monetáris politikai fordulat megteremtette az egyensúlyi növekedés feltételeit. Ennek köszönhetően a magyar gazdasági növekedés 2013 és 2019 között folyamatosan, átlagosan 2 százalékponttal meghaladta az Európai Unió átlagát, így hazánk az egyensúlyi felzárkózás útjára lépett, és – a 2008-as pénzügyi világválsággal ellentétben – Magyarország stabil fundamentumokkal nézett szembe a Covid19-válsággal. A gazdaság erős kiinduló helyzete, valamint a kormány és a jegybank célzott gazdaságvédelmi és -újraindítási intézkedései (például bértámogatási programok, hiteltörlesztési moratórium, Növekedési Hitelprogram Hajrá!) következtében hazánk folytatta relatív felzárkózását az Európai Unió átlagos fejlettségi szintjéhez, és a magyar gazdaság már 2021 második negyedévében elérte a válság előtti szintet.

Az elmúlt években a hazai pénzügyi rendszer stabilitása erősödött, hitelezési aktivitása és jövedelmezősége nőtt, miközben a tőkepiac diverzifikálódott. Az elmúlt időszakban a nemteljesítő hitelek aránya jelentősen mérséklődött és 2019 őszére az MNB által is kívánatosnak tartott 5 százalékos szint alá csökkent, miközben a

bankrendszer tőke megfelelése tovább emelkedett. A koronavírus-járvány idején a nemteljesítő hitelek aránya tovább csökkent, amiben jelentős szerepe volt a hiteltörlesztési moratóriumnak. A historikusan alacsony nemteljesítési mutatók azonban nem adnak teljes képet a hitelportfólió minőségére és kockázatosságára vonatkozóan. A közeljövőben ezért fontos figyelni a mutatók további alakulását, mert a hitelek sok esetben a válságok akut szakasza után válnak nem fizetővé. A hitelállomány az elmúlt években egészséges szerkezetben nőtt, és a hitelezés bővülése 2020-ban is kimagasló volt uniós összehasonlításban, amihez a jegybanki és állami hitelprogramok, valamint a fizetési moratórium is jelentősen hozzájárult. Ennek következtében a magánszektor GDP-arányos hitelállománya 2020 végére már meghaladta a 35 százalékot. A hazai vállalatikötvény-piac mérete a GDP 1 százalékáról 3,2 százalékra nőtt az elmúlt években, az MNB Növekedési Kötvényprogramjának köszönhetően. Hazánk makropénzügyi sérülékenysége nagymértékben csökkent a nettó külső adósság jelentős csökkenése és a belföldi befektetői bázis nemzetközileg is kiemelkedő növekedése következtében. A lakossági állampapír-állomány 2010 óta több mint megtízszereződött, amiben a 2011 utáni tudatos adósságfinanszírozási stratégia mellett jelentős szerepet játszik a 2020 végére 5200 milliárd forintnyi állományt elérő MÁP+ konstrukció is.

1. táblázat: Egyes versenyképességi mutatók alakulása

Mutató	2010	2019	2020
Makrogazdaság			
GDP éves növekedési ütem (százalék)	1,1	4,6	-4,7
Beruházási ráta (GDP százaléka)	20,1	27,1	26,8
Nettó külső adósság (GDP százaléka)	53,7	7,0	7,3
Háztartások nettó pénzügyi vagyona (GDP százaléka)	70,0	106,6	115,7
Háztartások állampapír-állománya (milliárd forint)	727	8 043	9 132
Pénzügyi rendszer			
Vállalati szektor hiteldinamikája (százalék)	-2,5	14,0	8,7
Nettó nemteljesítő hitelállomány a tőke arányában (százalék)	49,7	2,2	1,4
Bankrendszer sajáttőke-arányos jövedelmezősége (százalék)	12,6	15,0	7,9
Vásárlások elektronikus fizetésének aránya (százalék)	10,1	32,2	37,8
Vállalati szektor			
Kkv-k nagyvállalatokhoz mért relatív munkatermelékenysége (százalék)*	46,6	58,7	n. a.
Vállalatok teljes adórátája (százalék)*	52,4	37,9	n. a.
K+F kiadások a teljes gazdaságban (GDP százaléka)	1,1	1,5	n. a.
Termékinnovációt folytató kkv-k (százalék)**	9,7	13,5	19,5
Humán tőke			
Termékenységi ráta (egy nőre jutó gyermekszám)	1,2	1,5	1,6
Foglalkoztatási ráta a 15–64 éves korosztályban (százalék)	54,9	70,1	69,7
Egészségesen várható életévek (év)	57,5	61,8	n. a.
Élethosszig tartó tanulásban való részvétel (százalék)	3,0	5,8	5,1
Szegénység és társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség aránya (százalék)	29,9	18,9	17,8
Környezet, infrastruktúra, közigazgatás			
A be nem fizetett áfa aránya (százalék)	21,7	6,6	n. a.
Interneten történő közigazgatási ügyintézés (százalék)	17,0	39,0	37,0
Települési hulladék újrahasznosítási aránya (százalék)	19,6	35,9	n. a.
5G mobilinternet készülség (százalék)	0,0	7,5	61,1

Megjegyzés: *2019 helyett 2018-as adat. **2010 helyett 2013-as adat.

Forrás: EKB, Európai Bizottság, Eurostat, IMF, KSH, MNB, PwC, Világbank

A vállalati dualitás jelentősen oldódott az utóbbi években Magyarországon, ami fenntarthatóbbá teszi a gazdaság növekedését. A magyar kkv-k 2010 és 2018 között jelentős felzárkózást hajtottak végre azzal, hogy relatív termelékenységük 47-ről 59 százalékra közeledett a nagyvállalatokéhoz képest. A kkv-k relatív felzárkózási folyamatát támogatja a tőkemélyülés és a vállalati beruházási ráta folyamatosan magas szintje, mely 2019-ben az ír és a cseh után a harmadik legmagasabb volt az EU-ban. Az export továbbra is a vállalatok kisebb részére jellemző tevékenység, a hazai kkv-k csupán 6 százaléka exportál, ami azonban enyhén meghaladja a visegrádi átlagot (5 százalék).

A humán tőke több mennyiségi mutatójában is érdemi javulás figyelhető meg az elmúlt években, míg a minőségi tényezőkben jelentős tér van még az előrelépésre. A termékenységi ráta a 2011. évi történelmi mélypontot jelentő, 1,2-es értékhez

képeket jelentősen, 1,5-re emelkedett 2020-ra, megközelítve az uniós átlagot, amihez a nemzetközi összevetésben bőkezű családpolitikai intézkedések is hozzájárulhattak. Kedvező fejlemény, hogy 2020 során 92 ezer gyermek született hazánkban, ami 3 ezer fővel meghaladja a 2019. évi értéket, emellett folyamatosan nő a házasságkötések és csökken a terhességmegszakítások száma. Az eredményes gazdaságpolitikának köszönhetően az elmúlt években lényegében megvalósult a teljes foglalkoztatottság, amelytől a koronavírus-válság idején csak kismértékben mozdult el a munkapiac. A teljes foglalkoztatottság és a kedvező jövedelmi folyamatok következtében a szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett népesség arányát mérő AROPE (At risk of poverty or social exclusion) mutató Magyarország esetében mutatta a második legjelentősebb csökkenést az elmúlt évtizedben uniós összehasonlításban. A mutató 2010-ben az uniós átlagot érdemben meghaladó 30 százalékos szintről mára 18 százalék alá mérséklődött, ami kedvezőbb az EU átlagánál (21 százalék). A nemzetgazdaság termelékenységét a humán tőke mennyisége mellett annak minősége (egészségi állapot, tudás, képességek) is jelentősen befolyásolja. Az egészségesen várható életevek száma az elmúlt időszakban mindkét nem esetében emelkedett, aminek következtében a mutató a nők (62,8 év) esetében elérte az európai uniós átlagot, de a férfiak (60,7 év) esetében még van tér a növekedésre. A hazai oktatási rendszer eredményessége, valamint az élethosszig tartó tanulásban való részvétel területein is bár történtek előrelépések, összességében e mutatók esetében is növekedési tartalékok rejlenek.

Az utóbbi években versenyképes digitális infrastruktúra épült ki a közigazgatásban, ami hozzájárult a rejtett gazdaság méretének és a vállalatok bürokratikus terheinek csökkenéséhez. Az online pénztárgép rendszer, az elektronikus közúti áruforgalom ellenőrző rendszer (EKÁER) és az online számlázás bevezetése következtében 2010 és 2019 között a be nem fizetett áfa aránya (áfa-rés) Magyarországon csökkent a harmadik legnagyobb mértékben az Európai Unióban, 21,7 százalékról 6,6 százalékra. Az infrastruktúra esetében jelentős előrelépések történtek, a távközlési infrastruktúra minősége (szélessávú internet sebessége, elterjedtsége) terén hazánk az EU élmezőnyébe tartozik, azonban az nincs megfelelő tartalommal kihasználva a vállalatok részéről. A megújuló energiaforrások aránya 2010 óta lényegében stagnál, azonban az egy főre és az egységnyi megtermelt termékre jutó szén-dioxid-kibocsátás terén hazánk jobban teljesít az uniós átlagnál. A körforgásos gazdaság megteremtése szempontjából kedvező, hogy a települési hulladék újrahasznosítási aránya közel megduplázódott az elmúlt évtizedben, valamint előremutató, hogy

Magyarország a zöld államkötvények kibocsátása terén regionális és uniós viszonylatban is magas kibocsátási arányt mutatott 2020-ban (7 százalék).

Szükséges fejlesztési irányok

Az elért eredmények ellenére a fenntartható felzárkózáshoz nélkülözhetetlen a versenyképesség további erősítése és a növekedési tartalékok hatékony felszabaldítása, elsősorban a digitális és zöld gazdasági átállás területén. Hazánk fenntartható felzárkózásához olyan átfogó versenyképességi fordulatra van szükség, amely hosszú távon biztosítja az Európai Unió átlagánál legalább 2-3 százalékponttal magasabb gazdasági növekedést. Ehhez szükséges, hogy a vizsgált területeken azonosítható tartalékok kihasználásra kerüljenek, különösen a gazdaság zöld és digitális irányba való fejlesztése érdekében. A digitalizáció különösen a kis- és közepes vállalatok termelékenységeinek további növeléséhez, valamint az állami közigazgatás hatékonyabbá válásához járulhat hozzá nagymértékben. A zöld fordulatnak hasonlóan teljes körűvé kell válnia a gazdaságban, ami nemcsak a termelés fenntarthatóbbá válásához, de hazánk energiatfüggőségének csökkentéséhez, külső egyensúlyának javításához és az egészségesebb életmódhoz is hozzájárulhat. A fenntartható gazdaság kialakítása költségekkel jár, mert az ilyen célú beruházások növekedését teszi szükségessé, de egyidejűleg munkahelyeket és növekedési lehetőséget is teremt.

A konvergencia tartós fenntartásának szükséges feltétele a hatékony és stabil vállalati finanszírozás biztosítása, valamint a háztartási megtakarítások magas szinten tartása, ami az államadósság finanszírozását is kiszámíthatóvá teszi. A bankszektor egészséges szerkezetű hitelezési aktivitása elengedhetetlen a fenntartható gazdasági növekedéshez. Kihívást jelent azonban, hogy a hitelek felárai nemzetközi összehasonlításban magasak, amit a kockázati költségek nem indokolnak. A felárak csökkentéséhez a bankok működési költségeinek mérséklése, valamint a digitális infrastruktúra mélyülése járulhat hozzá, melynek fontosságára a koronavírus-járvány is felhívta a figyelmet. Az alternatív finanszírozási csatornák szerepének növelése a vállalati forrásbevonás sokoldalúbbá tétele miatt fontos, amit az MNB Növekedési Kötvényprogramja is támogat.

A kkv szektor esetében a fejlett digitális technológiák használata és a zöldebbé válás támogathatja a termelékenység és a hazai hozzáadott érték növekedését. A haladó digitális megoldások és a fenntarthatósági intézkedések szélesebb körű alkalmazása hozzájárulhat a kkv-k hatékonyságának növeléséhez, ami a termelékenység bővülése és a vállalati dualitás csökkenése mellett az exportteljesítményt is

növelheti. A gazdasági fejlődés kulcskérdése a meglévő exportokon belül a hazai hozzáadott érték növelése, valamint új exportcsatornák azonosítása és a külföldön versenyképes kkv-k számának további bővítése is.

A humán tőke esetében elsősorban a minőségi tényezőkben lévő versenyképességi tartalékok felszabadítása nélkülözhetetlen a tudás- és innovációvezérelt növekedési modellre való átálláshoz. A magyar lakosság általános egészségi állapota terén jelentős tér van még a javulásra, aminek érdekében nélkülözhetetlen a megelőzés és az egészségtudatosság erősítése, valamint az egészségügyi intézményrendszer hatékonyabbá tétele. A gazdaság termelékenységének növeléséhez és a tudás- és innovációvezérelt modell megteremtéséhez elengedhetetlen a jól képzett munkaerő folyamatos rendelkezésre állása, amit az alapkészségek és a szakképzés erősítése, az élethosszig tartó tanulásban való részvétel és a felsőfokú végzettségűek arányának növelése támogatja. A mennyiségi mutatók tekintetében a munkaerőpiacon jelentős tartalékokat jelentenek a sérülékenyebb csoportok (fiatalok, alacsony képzettségűek, nők, nyugdíj körüliek), melyek aktivitásának növelését támogatja az atipikus foglalkoztatási formák (például részmunkaidő, otthoni munkavégzés) ösztönzése. Az aktivitás növeléséhez hosszú távon a munkaképes korú népesség megfelelő jelenlétét biztosító teljes demográfiai fordulat is szükséges, elérve a népesség reprodukciójához minimálisan szükséges 2,1-es termékenységi rátát.

Az állam a közigazgatás teljes digitális átállásával, a modern infrastruktúra biztosításával, az energiahatékonyság növelésével, valamint a zöld gazdasági átmenet támogatásával segítheti elő a versenyképességi fordulat végrehajtását. A magyar versenyképesség növeléséhez az infrastruktúra oldalán a vasút- és a közúthálózat minőségének javítása, valamint az infokommunikációs fejlesztések, mint az 5G technológia kiépítése járulhat leginkább hozzá. A nettó energiamport csökkenését az energiahatékonyság erősítése mellett az atom- és a megújuló energia termelési kapacitásainak növelése segíti. A karbonsemlegesség eléréséhez a zöld és körforgásos gazdaság fokozatos kiépítésére van szükség, amihez nélkülözhetetlen a keletkező hulladék mennyiségének csökkentése és újhasznosításának további növelése.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2021. november 19-én”